

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів
(найменування кафедри)

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
зі спеціальності **072 Фінанси, банківська справа та страхування**
(шифр та найменування спеціальності)
за освітньою програмою
Податкова та митна справа
(назва освітньої програми)

на тему: «Місцеві податки та їх роль у формуванні місцевого бюджету»
(назва теми)

Виконавець:

Студентка 43 групи ФБС факультету

Геркогло Катерина Денисівна _____
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

д.е.н., професор
(науковий ступінь, вчене звання)

Волохова Ірина Семенівна _____
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Сьогодні одним із головних напрямів модернізації української держави є розвиток місцевого самоврядування та підвищення рівня фінансової самостійності муніципальних утворень. Для можливості вирішення даних питань органи місцевого самоврядування зобов'язані більш продуктивно використати свої фінансові ресурси, одними із яких є місцеві податки та збори.

Місцеві податки та збори виступають необхідним та важливим елементом податкової системи України, яка грає велику роль у забезпеченні стабільного розвитку економіки України. При цьому місцеві податки та збори безпосередньо впливають на формування доходної частини бюджетів органів місцевого самоврядування.

Реформи податкового та бюджетного законодавства, що проводилися в Україні, призвели до зміни власної доходної бази місцевих бюджетів за одночасного перекладання на них значних витрат. Сьогодні однією з основних проблем є проблема поповнення доходної частини місцевих бюджетів та її відповідності видаткам муніципальних утворень. У зв'язку з цим, місцеве оподаткування в Україні, як одна із ключових складових податкової системи країни потребує безперервного удосконалення, оскільки вона виконує дві важливі функції: з одного боку здійснює забезпечення фінансовими ресурсами потреб органів місцевого самоврядування, а з іншого служить інструментом місцевої соціально-економічної політики, спрямованої на виконання завдань збалансованості економіки та розвитку держави.

Необхідно відзначити, що дослідженню сутності та ролі місцевих у формуванні місцевого бюджету присвячено чимало наукових праць, багато аспектів цієї теми вивчено науковцями. Серед сучасних українських науковців, які досліджували питання ці питання, варто назвати таких авторів: В. Л. Андрущенко, Р. Й. Бачо, Н. І. Блащук, А. О. Богуславська, А. О. Бойко, Т. Г. Бондарук, В. В. Борисенко, Н. В. Бортнік, О. А. Вінницька, І. С. Волохова, О. Ю. Гостєва, Б. С. Гузар, О. А. Івашко, А. А. Калінічев, Я. В. Калустян, О. М. Конончук, В. М. Кофлан, В. І. Кузь, О. А. Ліснічук, С. М. Мархонос, В. В. Михайлов, Ю. В. Оніщик, В. М. Опарін, О. В. Пабат, О. М. Пастернак, Х. О. Патицька, А. А. Пахаруков, Л. О. Петик, А. В. Поляк, Л. М. Попова, Д. Г. Савчук, І. П. Сидор, Т. О. Станкус, М. О. Тарасюк, Л. В. Товкун, А. В. Хомутенко, А. Б. Христофоров, А. Р. Шафорост, С. В. Юшко. Водночас, не зважаючи на значний доробок науковців в сфері місцевого оподаткування, в умовах ведення війни в Україні проблеми підвищення ролі місцевих податків і зборів в якості

інструмента наповнення дохідної частини місцевих бюджетів залишаються вирішеними в неповній мірі.

Метою роботи є дослідження теоретичних та практичних аспектів місцевих податків та їх ролі у формуванні місцевих бюджетів в Україні.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити ряд дослідницьких завдань:

- 1) з'ясувати поняття, види та економічну сутність місцевих податків і зборів в Україні;
- 2) розглянути особливості організації справляння місцевих податків і зборів в Україні;
- 3) проаналізувати прагматику формування дохідної бази місцевих податків і зборів в Україні;
- 4) здійснити моніторинг надходжень місцевих податків і зборів до бюджету Одеської області;
- 5) провести оцінку чинників впливу на ефективність справляння місцевих податків і зборів в місті Одеса;
- 6) обґрунтувати можливості застосування зарубіжного досвіду місцевого оподаткування в Україні;
- 7) запропонувати рекомендації щодо удосконалення справляння місцевих податків і зборів в Україні.

Об'єктом дослідження в роботі виступає процес справляння місцевих податків та їх роль у формуванні місцевих бюджетів.

Предметом дослідження є економічні відносини, які пов'язані із місцевим оподаткуванням та формуванням місцевих бюджетів.

Методи дослідження. Методичну основу роботи становлять загально-наукові та спеціально-наукові методи наукового пізнання. В процесі написання роботи були використані такі дослідницькі методи, як: нормативний метод, метод ключових понять, системний аналіз, групування, порівняння (під час дослідження теоретичних засад формування системи місцевого оподаткування); економіко-статистичний аналіз, методи вертикального та горизонтального аналізу, графічний та табличний методи (під час дослідження ефективності справляння місцевих податків і зборів на прикладі Одеської області); проектний метод, наукова абстракція та узагальнення (під

час обґрунтування шляхів удосконалення системи місцевого оподаткування в Україні).

Інформаційна база дослідження. В процесі написання роботи використані основні положення законів України, указів і послань Президента України, постанов Верховної Ради України, постанов Кабінету Міністрів України з питань оподаткування. Також використані статистичні і аналітичні матеріали Державного комітету статистики України, Міністерства фінансів України, Державної фіскальної служби України, Державного казначейства України. Інформаційним забезпеченням роботи стали також монографічні дослідження, підручники та навчальні посібники, періодична економічна література, Інтернет ресурси, а також власні дослідження.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна роботи бакалавра складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (67 найменувань) та 2 додатків. Загальний обсяг роботи становить 84 сторінок. Основний зміст роботи викладено на 69 сторінках. Робота містить 10 таблиць, 27 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі *«Теоретичні засади формування системи місцевого оподаткування в Україні»* з'ясовано поняття, види та економічну сутність місцевих податків і зборів, розглянуто особливості організації справляння місцевих податків і зборів в Україні.

У другому розділі *«Аналіз ефективності справляння місцевих податків і зборів на прикладі Одеської області»* проаналізовано прагматику формування дохідної бази місцевих податків та зборів, здійснено моніторинг надходжень місцевих податків до зведеного бюджету Одеської області, проведено оцінку чинників впливу на ефективність справляння місцевих податків та зборів по Одеській міській територіальній громаді.

У третьому розділі *«Шляхи вдосконалення системи місцевого оподаткування в Україні»* обґрунтовано можливості застосування зарубіжного досвіду місцевого оподаткування, запропоновано рекомендації щодо удосконалення справляння місцевих податків та зборів в Україні.

ВИСНОВКИ

Місцеві податки і збори необхідно трактувати як обов'язкові платежі, що законодавчо встановлюються державою, регламентуються органами місцевого самоврядування на певній території, сплачуються юридичними та фізичними особами в процесі перерозподілу валового внутрішнього продукту, а також зараховуються до місцевих бюджетів для фінансового забезпечення виконання функцій органів місцевого самоврядування. В Україні стягується два місцевих податків – податок на майно (який складається з податку на нерухоме майно, відмінного від земельної

ділянки, транспортного податку, плати за землю) та єдиного податку, а також два місцевих зборів – збір за місця для паркування транспортних засобів і туристичний збір. Характерними рисами місцевих податків та зборів є: обов'язковість сплати, індивідуальна визначеність, безповоротність, фінансовий характер, сплата за рахунок власних коштів, джерело доходу місцевого бюджету, встановлення рішеннями органів місцевої влади, сплата на конкретній території, зарахування винятково у місцеву бюджетну систему.

Організація справляння місцевих податків і зборів – це сукупність елементів оподаткування, заходів, а також послідовність їх використання платниками місцевих податків і зборів щодо справляння належної їх суми до місцевого бюджету. Основними елементами справляння місцевих податків і зборів виступають: їх платники, об'єкт оподаткування, база оподаткування, ставка податків і зборів, податкові пільги, порядок обчислення та нарахування податкових платежів, податковий період, строк та порядок сплати та ін. Місцеві податки та збори – це один із основних джерел надходження коштів для місцевих бюджетів. Організація справляння місцевих податків і зборів направлена на те, щоб забезпечити ефективне накопичення податкових фіскальних платежів в якості доходної бази місцевих бюджетів з метою фінансування їх видатків.

Місцеві бюджети в Україні 2018-2022 р. були профіцитними. При цьому обсяги доходів до місцевих бюджетів в 2021 р. зростали, а в 2022 р. скорочувалися. При цьому зростання доходів місцевих бюджетів було обумовлене зростанням, в першу чергу податкових надходжень, які в структурі доходів складають 70,88% в 2022 р. Чітка тенденція до зростання податкових надходжень до доходів місцевих бюджетів в останні три роки не зважаючи на ситуацію, яка склалася в країні в 2022 р., пов'язану з тимчасовою окупацією частини територій України, була обумовлена зростанням податків на доходи, податків на прибуток та податків на збільшення ринкової вартості, по яким останні два роки перевищувався план надходжень та які теж мали чітку тенденцію до зростання.

Зведений бюджет Одеської області входить до найбільших в Україні. При цьому дохідну частину зведеного бюджету в значній мірі забезпечують податкові надходження, однією із частин яких є місцеві податки та збори, частка яких в структурі доходів активно зростає. В 2022 р. вони склали (26%). У структурі надходжень місцевих податків і зборів переважає частка податку на майно і єдиний податок (до 99% в 2022 р.). При цьому ситуація з виконання плану по надходженням до зведеного бюджету Одеської області досить оптимістична, а податкова платіжна дисципліна знаходиться на досить високому рівні. Основним видом податку, який забезпечує надходження до дохідної частини зведеного бюджету Одеської області є

податок на майно. Обсяги надходжень по цьому податку активно зростають не зважаючи на вплив на нього карантинних заходів в 2020 р. та військових дій в Україні в 2022 р. Значно гірше ситуація з туристичним збором, на який суттєво негативно вплинули наведені вище чинники.

На ефективність справляння місцевих податків і зборів в м. Одеса в 2020 р. вплинули карантинні заходи, націлені на протидію коронавірусної інфекції. Ці дії привело до невиконання плану по усім видам місцевих податків та зборів окрім збору за місця для паркування транспортних засобів та туристичного збору. В 2021 р. ситуація почала покращуватися в результаті послаблення карантинних заходів, що привело до зростання надходжень до бюджету м. Одеси від місцевих податків та зборів. В 2022 р. на рівень ефективності справляння місцевих податків вплинула агресія Російської Федерації на територію України. У підсумку відбулося значне призупинення активності місцевого бізнесу, що негативно відобразилося на надходженнях від місцевих податків та виконання плану по ним. Водночас на протязі останніх трьох років основними бюджетоформуючими джерелами доходів загального фонду бюджету Одеської міської територіальної громади залишалися податок на доходи фізичних осіб, єдиний податок та плата за землю. На них припадало більше 80% усіх доходів загального фонду. При цьому ця частка мала тенденцію до зростання.

Досвід деяких зарубіжних країн в сфері місцевого оподаткування міг би стати дуже корисним для України, оскільки в цих країнах є вагомі результати щодо справляння місцевих податків та зборів. Так, враховуючи зарубіжний досвід, в Україні необхідно: посилити вплив місцевих податків і зборів у частині формування дохідної бази місцевих бюджетів; адаптувати та впроваджувати у практику досвід тих країн, чії муніципалітети мають оптимальний рівень фіскальної автономії та зацікавленість в покращенні рівня життя громадян на підвладних їм територіях; задовольняти потреби місцевого бюджету переважно за рахунок надходжень від місцевих податків і зборів; пов'язати обсяг місцевих податків з рівнем надання місцевих послуг; ставку податку на нерухоме майно розраховувати на основі кадастрової вартості; розглянути можливість віднести ПДФО в Україні до місцевих податків та застосувати прогресивну шкалу його оподаткування.

На даний момент часу система місцевого оподаткування в Україні має ряд недоліків: незначна фіскальна роль місцевих податків і зборів; вузький перелік цих податків і зборів у порівнянні з іншими країнами; відсутність права органів місцевого самоврядування самостійно запроваджувати власні податки та збори на своїй території; низька зацікавленість місцевої влади у залученні додаткових коштів від збору місцевих податків і зборів; відсутність взаємозалежності між рівнем надання

державних послуг на певній території, з податковим потенціалом території; неефективність окремих податкових ставок, що не дає змоги забезпечити стабільних надходжень до місцевих бюджетів тощо. У зв'язку з цим, в Україні для підвищення ролі місцевих податків і зборів у формуванні місцевих бюджетів доцільно вжити таких заходів: здійснити перегляд складу місцевих податків і зборів, до яких повинні належати деякі загальнодержавні податки (наприклад податок на прибуток підприємств); запровадити податки із цільовим використанням одержаних коштів (наприклад, збори на прибирання та освітлення вулиць, за збирання сміття, впорядкування парків, зон відпочинку, кладовищ і т. д.); надати органам місцевого самоврядування повноваження самостійно запроваджувати на своїй території власні податки і збори; підвищити рівень ефективності податкового менеджменту, передавши окремі його функції з державного рівня на місцевий рівень; проводити заходи з підвищення податкової культури населення на місцевому рівні. Практична реалізація зазначених рекомендацій дасть змогу посилити фінансове і регулююче значення місцевих податків і зборів.

АНОТАЦІЯ

Геркогло К. Д. «Місцеві податки та їх роль у формуванні місцевого бюджету».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності «072 Фінанси, банківська справа та страхування»

(шифр та назва спеціальності)

за освітньою програмою «Податкова та митна справа». –

(назва освітньої програми)

Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2023.

У роботі розглядаються теоретичні та практичні аспекти сутності та значення місцевих податків і зборів та їх роль у формуванні місцевих бюджетів в Україні. Визначено поняття, види та економічну сутність місцевих податків. З'ясовано їх роль у соціально-економічному розвитку країни.

Проаналізовано прагматику формування дохідної бази місцевих податків і зборів в Україні. Здійснено моніторинг надходжень місцевих податків і зборів до зведеного бюджету Одеської області. Проведено оцінку чинників впливу на ефективність справляння місцевих податків і зборів до зведеного бюджету Одеської міської територіальної громади. Досліджено можливості використання зарубіжного досвіду місцевого оподаткування в Україні. Запропоновано рекомендації щодо удосконалення справляння місцевих податків і зборів: здійснити перегляд складу місцевих податків і зборів, до яких повинні належати деякі загальнодержавні податки (наприклад податок на прибуток підприємств); запровадити податки із цільовим використанням одержаних коштів (наприклад, збори на прибирання та освітлення вулиць, за збирання сміття, впорядкування парків, зон відпочинку, кладовищ і т. д.); надати органам місцевого самоврядування повноваження самостійно запроваджувати на своїй території власні податки і збори; підвищити рівень ефективності податкового менеджменту, передавши окремі його функції з державного рівня на місцевий рівень; проводити заходи з підвищення податкової культури населення на місцевому рівні, тощо.

Ключові слова: місцеві податки і збори, доходи, видатки, податкові надходження, зведений бюджет, частка податкових надходжень, виконання плану та динаміка податкових надходжень.

ANNOTATION

Gerkoglo K.D., "Local taxes and their role in shaping the local budget".

Qualifying work on obtaining a bachelor's degree in the specialty

«072 Finance, banking and insurance»

(code and name of the specialty)

for the educational program «Tax and customs affairs ». –

(title of the educational program)

Odessa National Economics University. – Odessa, 2023.

The work examines theoretical and practical aspects of the essence and significance of local taxes and fees, and their role in forming local budgets in Ukraine. The concepts, types, and economic essence of local taxes are defined. Their role in the socio-economic development of the country is elucidated.

The pragmatics of forming the revenue base of local taxes and fees in Ukraine has been analyzed. The monitoring of receipts of local taxes and fees to the consolidated budget of the Odessa region has been carried out. An evaluation of the factors influencing the efficiency of levying local taxes and fees to the consolidated budget of the Odessa city territorial community has been conducted. The possibilities of using foreign experience of local taxation in Ukraine are investigated.

Recommendations for improving the administration of local taxes and fees are proposed: to review the composition of local taxes and fees, to which certain national taxes (for example, corporate income tax) should belong; to introduce taxes with a targeted use of the funds received (for example, fees for cleaning and lighting streets, rubbish collection, park maintenance, recreation zones, cemeteries, etc.); to grant local self-government bodies the authority to independently introduce their own taxes and fees on their territory; to increase the level of tax management efficiency by transferring some of its functions from the state level to the local level; to carry out measures to increase the tax culture of the population at the local level, etc.

Keywords: local taxes and fees, revenues, expenditures, tax receipts, consolidated budget, share of tax receipts, fulfilment of the plan and dynamics of tax receipts.